

DR JERZY KOZIOŁ

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Filia w Piotrkowie Trybunalskim

Wydział Prawa i Nauk Społecznych

EWOLUCJA POSTRZEGANIA POJĘCIA BEZPIECZEŃSTWO

ABSTRAKT

Ostatnie dziesięciolecie historii świata charakteryzowane przez większość badaczy przedstawiane są jako epoka głębokich i szybkich zmian. Przy tym w wypowiedziach tych dostrzega się cechy rodzącej się nowej epoki, rozwój filozoficznych i koncepcyjnych podstaw nowego świata odbywa się równoległe z gwałtownie zachodzącymi zmianami naukowego paradygmatu. W tych warunkach jedyną niezawodną podstawą do zrozumienia nowych czasów staje się dostrzeżenie ewolucji podstawy teoretycznej. Zakłada to możliwość i nawet konieczność wprowadzenia zmian w fundamencie budowanego świata, który okazuje się „katastrofalnie kruchy i zmienny”. Artykuł przedstawia wyniki analizy społeczno-filozoficznej ewolucji pojęcia bezpieczeństwo. Współczesna teoria bezpieczeństwa, chociaż uświadamia sobie swój przedmiot, lecz jest teorią dopiero się formującą. Stąd wydaje się zasadne zdefiniowanie jej metodologicznych założeń, zrozumienie bezpieczeństwa jako ewoluującego procesu. Dla stwarzania teorii bezpieczeństwa jako jednolitego systemu trzeba zdefiniować jego społeczno-kulturowe założenia jako uniwersalnego systemu, stworzonego przez cywilizację. W artykule przedstawiono filozoficzne myśli rozpatrujące pojęcie bezpieczeństwa na przestrzeni wieków w antycznej i współczesnej tradycji teoretycznej.

SŁOWA KLUCZOWE

bezpieczeństwo, niebezpieczeństwo, zagrożenie, filozofia bezpieczeństwa, społeczeństwo ryzyka, kultura bezpieczeństwa

Przyjęty: 05.02.2021; Zrecenzowany: 07.03.2021; Zatwierdzony: 16.03.2021

EVOLUTION OF PERCEIVING THE CONCEPT OF SECURITY

ABSTRACT

The last decades of world history described by the majority of researchers are generally presented as an era of profound and rapid transformations. Findings of those researchers point to features of a new era coming to life, and the development of philosophical and conceptual bases of the new world takes place contemporaneously with changes adopted to the scientific paradigm. Consequently it seems that the only infallible basis that would allow comprehending the new era is perceiving the evolution of the theoretical fundamentals. This assumes the possibility and even the necessity of introducing changes to the foundations of the world being built, which proves to be “catastrophically fragile and variable”. The article presents results of social and philosophical analyses of the way that the security concept keeps evolving. Although the contemporary security theory is conscious of its object, it still remains a theory which is still in the process of being formed. Hence this points to the need of formulating definitions of its methodological assumptions and comprehending security as a process that keeps evolving. The establishment of the security theory as a uniform system requires defining its social and cultural assumptions as a universal system, developed by civilisation. The article presents philosophical assumptions analysing the concept of security over the past ages in ancient and contemporary theoretical tradition.

KEYWORDS

security, hazard, danger, philosophy of security, risk society, security culture

Received: 05.02.2021; Reviewed: 07.03.2021; Accepted: 16.03.2021

WPROWADZENIE

Świat staje się coraz bardziej chaotyczny i burzliwy, a czas jasnych, wyraźnych rozwiązań pojawiających się problemów najwyraźniej wystarczająco długo należy do przeszłości [7, s. 842]. W XXI w. problemy globalizacyjnego rozwoju stają się priorytetowymi, ponieważ ściśle powiązane są ze zmianą istoty bezpieczeństwa w globalizującym się świecie. Współczesnej cywilizacji ludzkiej, która weszła w trzecie tysiąclecie, grozi zakończenie swojego historycznego cyklu, jak nigdy dotąd, z powodu narastającej agresji, okrucieństwa, konfrontacji na poziomie cywilizacyjnych różnic i sprzeczności. Zderzenie cywilizacji, które podobnie jak wcześniej w historii, wynika z różnic między cywilizacjami Wschodu i Zachodu oraz braku gotowości do dialogu międzykulturowego można i trzeba zapobiegać, ale w tym celu konieczne jest zrozumienie natury niebezpieczeństw i zagrożeń, które definiują współczesny świat jako niezwykle ryzykowny i niebezpieczny dla życia jednostek, społeczeństwa i państwa [3, s. 113].

Globalne ocieplenie planety, zmiany klimatyczne, klęski żywiołowe, naturalne, środowiskowe spowodowane przez człowieka sytuacje stały się prawdziwym zagrożeniem dla cywilizacji.

Trwa proces wytwarzania nowego paradygmatu istnienia ludzkości – stabilnego rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Dlatego wszystkie poziomy bezpieczeństwa, jako jeden z warunków stabilnego rozwoju, stają się aktualnym teoretycznym i praktycznym problemem współczesności. Dzisiaj, kiedy ilość źródeł niebezpieczeństwa nieustannie i szybko wzrasta (urbaniizacja, globalizacja, sztuczna inteligencja, informatyzacja i cyfrowa rewolucja, zmienność rynków energetycznych, ryzyka finansowo-ekonomicznych kryzysów, ksenofobia, separatyzm, ekstremizm, religijny radykalizm, terroryzm, wojny hybrydowe itp.) [7, s. 723], kiedy stabilność społecznego organizmu znacznie osłabła, efektywne rozwiązanie problemów bezpieczeństwa nie jest możliwe bez stworzenia i uświadomienia sobie nowego paradygmatu społecznego bezpieczeństwa. Przeżywamy dziś zmianę cywilizacyjną, przejście do nowego typu urzędzenia świata w obecnych warunkach staje się oczywiste, że nie ma nic ważniejszego niż bezpieczeństwo.

Wszystko zależy od człowieka, od każdego z nas, od tego, co wiemy o bezpieczeństwie. Ważnym wydaje się określić pojęcie „bezpieczeństwo”. Bezpieczeństwo – sytuacja, przy której nie grozi niebezpieczeństwo jakimkolwiek

obiektowi [23, s. 2053–2054]. Bezpieczeństwo – ochrona od szerokiego spectrum zagrożeń pojedynczych osób i społeczności. W konsekwencji tego rozumienia bezpieczeństwa jako braku zagrożenia lub jego zaprzeczenia należy dodać także taki stan, w którym przedmiot (jednostka, grupa społeczna, społeczeństwo, itp.) odczuwa poczucie bezpieczeństwa, nawet w przypadku niebezpieczeństwa [14, s. 33]. Trudno bowiem wyobrazić sobie taką sytuację, zwłaszcza we współczesnym społeczeństwie, w którym nie byłoby absolutnie żadnego zagrożenia pojedynczej osoby, społeczeństwa czy państwa. Co więcej, sytuacja zagrożenia, jeśli mówimy o człowieku jako przedmiocie bezpieczeństwa, jest w dużej mierze konstruowana przez psychikę i nie zawsze odzwierciedla rzeczywistą sytuację zarówno zagrożenia, jak i bezpieczeństwa [14, s. 33].

Jednocześnie w historii nieraz zdarzały się zmiany rozumienia sensu pojęcia bezpieczeństwo. W świecie nauki, mimo aktualizowania się problemu bezpieczeństwa na wszystkich jego poziomach: jednostki, społeczeństwa, państwa, świata jako całości, nie znaleziono jeszcze konsensusu co do tego, co należy rozumieć przez to zjawisko. Oczywiście, jeśli chodzi o bezpieczeństwo wszyscy doskonale rozumiemy, o co chodzi i wydaje się, że nie ma nic prostszego niż wyjaśnienie tej koncepcji. Problem tkwi w wszechstronności i wielowymiarowości pojęcia bezpieczeństwo, które obejmuje szeroki wachlarz zjawisk: przyrodniczych, społecznych, ekonomicznych, politycznych, kulturowych, komunikacyjnych i innych [21, s. 5–10].

Istniejące dziś podejścia do badań nad bezpieczeństwem odwzorowują to samo zjawisko, ale każde z innego punktu widzenia, i są w stanie rozwiązać problemy tylko pewnego spektrum „sfery bezpieczeństwa”.

Nieprzemijające znaczenie w analizie aktualnych problemów ma badanie poglądów wybitnych myślicieli, naukowców, polityków dotyczących problemów bezpieczeństwa. Współczesny poziom rozwoju życia społecznego przekonująco pokazuje, że niewykorzystana pozostaje bardzo bogata intelektualna spuścizna problemów bezpieczeństwa wybitnych filozofów.

1. PROBLEMY BEZPIECZEŃSTWA W ANTYCZNEJ MYŚLI FILOZOFICZNEJ

Tradycyjnie historia badań nad pojawieniem się i rozwojem dziedziny wiedzy naukowej zaczyna się od epoki starożytności, przedstawionej w pracach tak

wielkich myślicieli jak Sokrates, Platon, Arystoteles itp. Kwestia bezpieczeństwa nie jest wyjątkiem, ponieważ problem ten został ujęty w systemie wielu nauk filozoficznych i społecznych. Oczywiście samo sformułowanie kwestii bezpieczeństwa było inne i różniło się od jego współczesnej interpretacji i treści, co nie jest zaskakujące zarówno ze względu na rewolucję naukową, jaka dokonała się na przestrzeni stuleci formowania się wiedzy naukowej, jak i dynamiki postępu społecznego, który radykalnie zmienił oblicze społeczeństwa. W antycznej filozofii bezpieczeństwo rozumie się jako prawo. Działalność zaś człowieka skierowana jest przede wszystkim na zachowanie własnego istnienia. Przy tym zabezpieczenie bezpieczeństwa rozpatrywano w charakterze bardzo ważnego zadania działalności państwowej.

Pierwsze idee dotyczące problemu bezpieczeństwa w korelacji jego aspektów osobistych, społecznych i państwowych prezentowane są w pracach starożytnych filozofów greckich Platona¹ (427–347 p.n.e.) i Arystotelesa² (384–322 p.n.e.). Zatem to filozofowie byli pierwszymi teoretykami bezpieczeństwa. Tak więc termin „bezpieczeństwo” użyty przez Platona został zinterpretowany jako „pomoc”, „zbawienie”, brak niebezpieczeństwa lub zła dla człowieka. Zdaniem Platona to państwo powinno zwracać szczególną uwagę na żołnierzy, którzy zapewniają jego bezpieczeństwo, a żadne inne problemy nie powinny odwracać uwagi żołnierzy od zapewnienia bezpieczeństwa [16, s. 93; 17, s. 62]. Filozof przypisał powstanie instytucji społecznych mechanizmom bezpieczeństwa; edukacji obywateli i kształtowaniu ich morale; zapewnieniu wszystkim obywatelom społeczeństwa środków niezbędnych do życia. W doktrynie społeczno-politycznej Platona zawarta jest idea, w której państwo jest w stanie zapewnić dobrobyt i bezpieczne istnienie społeczeństwa. Należy zauważyć, że dalsza idea bezpieczeństwa w starożytnej greckiej myśli filozoficznej wiąże się również z ideami społeczno-politycznymi, których głęboki rozwój wiąże się z imieniem Arystotelesa.

1 Plátōn, Aristoklḗs, łac. Plato, Aristocles, ur. ok. 427 p.n.e., prawdopodobnie w Atenach (wg niektórych świadectw na wyspie Eginie), zm. 347 p.n.e., Ateny, jeden z najsłynniejszych filozofów starożytnych Grecji; uczeń Sokratesa i nauczyciel Arystotelesa, założyciel Akademii Platońskiej.

2 Arystoteles (gr. Ἀριστοτέλης, Aristotelēs, ur. 384 p.n.e., zm. 322 p.n.e.) – filozof, jeden z trzech – obok Sokratesa i Platona – najsławniejszych filozofów starożytnej Grecji. Nazywany też Stagirytą (od miejsca urodzenia) lub po prostu Filozofem (w tekstach średniowiecznych i nowożytnych).

Arystoteles postrzega bezpieczeństwo przez pryzmat kultury politycznej, wskazując na to, że „człowiek w swoim charakterze to istota polityczna” [2, s. 378]. Filozof podjął próbę wszechstronnego rozwinięcia nauki o polityce, przedstawiając swoje poglądy społeczno-polityczne w pracy *Polityka*. Arystoteles postrzegał państwo jako złożoną organizację, która wyrosła z naturalnej komunikacji politycznej, tkwiącej w wolnych ludziach. Arystoteles pokazuje, że państwo składa się z wielu części i może być traktowane jako zbiór tworzących go obywateli [17, s. 70; 20, s.15]. Dlatego negatywnie ocenia dążenie Platona do jedności w ocenie państwa, wierząc, że państwo jako „jedność wielu” nie tworzy się w imię jedności, kiedy ludzie myślą, mówią, robią wszystko tak samo i kiedy ktoś nieuchronnie poświęci się tej jedności. Państwo, zdaniem Arystotelesa, „jest tworzone nie tylko po to, by żyć, ale przede wszystkim po to, by żyć szczęśliwie” [1, s. 385; 17, s. 71]. Tak więc idea sprawiedliwości i sama sprawiedliwość społeczna, zgodnie z nauką Arystotelesa, może zostać osiągnięta jedynie poprzez stworzenie takiego państwa, w którym będzie rządzić prawo. Arystoteles wielką wagę przywiązywał do państwa jako instytucji rozstrzygającej o tym, czym jest najwyższe dobro, co jest sprawiedliwe, a co niesprawiedliwe, co cnotliwe i godne, a co nikczemne i złe. Stąd też główne niebezpieczeństwo zagrażające społeczeństwu leży również w strukturze państwa i jego funkcjonalnym charakterze. Oznacza to, że niewłaściwa struktura państwa może stać się głównym zagrożeniem dla bezpieczeństwa rozwoju społecznego i dobrobytu [17, s. 72].

Epikur³ rozumiał bezpieczeństwo jako najwyższą wartość, jako kryterium osiągnięcia największej satysfakcji. W skali wartości Epikura pierwsze miejsce zajmuje nie przyjemność, ale bezpieczeństwo. Było ono też jego ideałem [20, s. 76].

W epoce imperiów Aleksandra Macedońskiego i Rzymskiego przekonania o bezpieczeństwie raptownie się zmieniły. System bezpieczeństwa zaczął jednoznacznie formować się tylko dla zabezpieczenia osobistego bezpieczeństwa kół rządzących państwem, o czym świadczą niektóre myśli naukowców i urzędników państwowych tamtej epoki, które zachowały się do naszych czasów. Znany polityk rzymski Cynceron uważał, że wraz z pojawieniem się

3 Epikur, Epikouros, ur. 341, wyspa Samos, zm. 270 p.n.e., Ateny, jeden z głównych przedstawicieli filozofii hellenizmu, twórca systemu filozoficznego zwanego od jego imienia epikureizmem.

własności na ziemi powstała konieczność jej ochrony i zabezpieczenia bezpieczeństwa jej posiadaczy [18, s. 102].

Generalnie starożytną myśl filozoficzną charakteryzowało utożsamianie się państwa z ideą ogólnego dobrobytu. Rola jednostki i społeczeństwa w procesie rozwoju społecznego jest istotnie niedoceniana, przy wyraźnej dominacji państwa jako podmiotu zapewniającego bezpieczny i sprawiedliwy porządek publiczny. Historyczne realia starożytnego świata były takie, że polityka stała się zamkniętym obszarem działalności, dostępnym tylko dla ograniczonego kręgu osób, a system bezpieczeństwa zaczął się kształtować tylko w celu zapewnienia osobistego bezpieczeństwa kręgów rządzących państwem i wojskowych zajętych zdobywaniem nowych terytoriów [17, s. 72; 20, s. 78].

Przeciwną koncepcję stosuje chiński mędrzec Konfucjusz. Temat człowieka zajmuje główne miejsce w naukach filozofa. Człowiek, jego duchowy komponent i naglące potrzeby, codzienne życie są rdzeniem jego filozofii. Podstawą ludzkiego dobrobytu i bezpieczeństwa jest człowieczeństwo, sprawiedliwość, przyzwoitość, mądrość i szczerść. Te istotne cechy osobowości „osoby doskonałej” charakteryzują podstawę bezpiecznego życia ludzkiego w interakcji z innymi członkami społeczeństwa. Jeśli Platon i Arystoteles zwracają dużą uwagę na strukturę państwa i jej poprawę, dla Konfucjusza priorytetem jest poprawa moralna jednostki. Jego ideałem jest życie moralne osoby zgodne z interesami społeczeństwa. Zło i niebezpieczeństwa ziemskiej egzystencji można przewyciężyć poprzez stworzenie harmonijnego społeczeństwa i państwa [17, s. 216].

Podsumowując kwestię bezpieczeństwa osobistego w starożytnej filozofii, należy zauważyć, że to Sokrates, Platon i Arystoteles położyli teoretyczne i metodologiczne podstawy teorii i filozofii bezpieczeństwa osobistego, które są istotne do dziś. Bezpieczeństwo indywidualne jest przez nich rozumiane jako wewnętrzna, podstawowa potrzeba ludzkiej egzystencji, a zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki prowadzi do zagrożenia dla życia publicznego i państwa jako całości. Jednocześnie bezpieczeństwo jednostki jest uważane przez starożytnych filozofów przez pryzmat kategorii etycznych. Osobiste cechy osoby, jej interesy i potrzeby są genetycznie związane ze strukturą państwa, dlatego bezpieczeństwo społeczeństwa i państwa zależy bezpośrednio od cech moralnych jednostki; bezpieczeństwo ludzkie jest harmonią relacji między jednostką a społeczeństwem [17, s. 72; 20, s. 78].

2. ŚREDNIOWIECZNE TRADYCJE EUROPEJSKIE W TWORZENIU POJĘCIA BEZPIECZEŃSTWA

Idea sprawiedliwości i sprawiedliwego państwa jako gwarancji stabilności i bezpieczeństwa społecznego rozwinęła się w średniowieczu, ale postrzegano ją nieco inaczej, przez pryzmat postaw teologicznych i teorii, na których opierały się roszczenia kościoła katolickiego do decydującego udziału w życiu publicznym. Istota tych teorii sprowadzała się do tego, że państwo powinno zająć podrzędną pozycję wobec kościoła. System bezpieczeństwa był tu zorientowany na obronę interesów kościoła i rządzących. Prócz właściwie armii i floty formowały się liczne religijno-militarne oddziały, siłowymi metodami broniące bezpieczeństwa wiary [20, s. 81].

Aureliusz Augustyn⁴ (354–430 n.e.), zwany Błogosławionym w tradycji chrześcijańskiej, jest wybitnym myślicielem europejskim, jednym z „ojców kościoła”, największym filozofem i teologiem chrześcijańskim, który wierzył, że tylko Kościół jest prawdziwym państwem i że prawo i zasady w nim zawarte, prawdziwa sprawiedliwość, spokój i cisza to dobro wspólne, zgodnie ze swym nauczaniem zawartym w dziele *O państwie Bożym* [18, s. 146]. Bóg obdarzył człowieka wolną wolą, to znaczy zdolnością do życia na swój sposób w drodze do Boga. Wybór sposobu życia zależy od wiary i miłości jako źródła prawdy i zbawienia. Augustyn uważa, że mądrość helleńska była doskonała, ale nie dała zbawienia, ponieważ nie wierzyła w prawdziwego Boga. Tak więc sprawiedliwość, pokój i spokój jako podstawa dobrobytu społecznego były kojarzone z Kościołem i prawdziwą wiarą w poglądach błogosławionego Augustyna, a jeśli sprawiedliwość i szacunek dla religii zostały zachowane w państwie, wówczas wszystkie formy rządów, według Augustyna, a także autorytet władzy stają się godne sprawowania władzy. Augustyn uważał, że kościół jako wspólnota wierzących jest usytuowany wyżej w hierarchii władzy niż „ziemskie państwo” [17, s. 77; 18, s. 146; 20, s. 78–80].

Epoka średniowiecza naznaczona była pojawieniem się prawdziwie genialnego myśliciela, uczonego i postaci religijnej, której wkład w rozwój filozofii religijnej i myśli społeczno-politycznej nie można przecenić. Chodzi

4 Augustyn, Augustyn z Hippony, Augustyn Aureliusz, łac. Aurelius Augustinus, święty, ur. 13 XI 354, najznamienszy Ojciec Kościoła i jeden z czterech wielkich Doktorów Kościoła.

o Tomasza z Akwinu (Tommaso D' Aquino)⁵ (1225–1274 r.) – włoskiego teologa katolickiego, jednego z najwybitniejszych geniuszy ludzkości. Rozmyślając nad problemami bezpieczeństwa, przede wszystkim próbował sformułować swoje pojęcia o prawie, wydzielając trzy jego odmiany: wieczne, naturalne i ludzkie. Stąd dobro państwa, według Tomasza z Akwinu, ponad dobrem poszczególnego człowieka: gwarantuje i chroni się wolą boską. Nieszczęścia państwa pociągają za sobą cierpienia jego obywateli. Staranna realizacja przez człowieka obowiązków, ustanowionych przez Boga, stanowi gwarancję powszechnego dobra i powszechnego bezpieczeństwa [18, s. 149; 17, s. 78].

W dobie dominacji kultury teologicznej i Kościoła jako jej źródła i centrum utrzymania potęgi Kościoła wymagało mobilizacji sił zbrojnych, które w odróżnieniu od czasów starożytnych nabrały specyfiki religijnej, co wyrażało się w formowaniu religijnych zakonów paramilitarnych (np. Zakonu Templariuszy) siłą broniących bezpieczeństwa wiary i Kościoła. Historia na zawsze zachowała pamięć o krwawych krucjatach o Grób Święty, a także o okrucieństwach Świętej Inkwizycji, która próbowała utrzymać dominację kościoła, walcząc z heretykami i wzbudzając strach w średniowiecznym społeczeństwie.

Filozofowie epoki renesansu także zajmowali się badaniem problemu bezpieczeństwa. Znaczny wkład w rozwój teorii bezpieczeństwa wniósł Niccolo Machiavelli (1469–1527 r.)⁶. Jego rozumienie praw bezpiecznego bytu i rozwoju doprowadziło do szczególnego wymiaru istoty i treści bezpieczeństwa. Wiedza społeczna i polityczna nakreślona w starożytności została wzbogacona i rozwinięta w okresie renesansu, a wielka w tym zasługa właśnie

5 Tomasz z Akwinu, Akwinata, łac. Thomas de Aquino (ur. ok. 1225 r., zm. 7 marca 1274 r.) – filozof scholastyczny, teolog, członek zakonu dominikanów. Był jednym z najwybitniejszych myślicieli w dziejach chrześcijaństwa. Święty Kościoła katolickiego; jeden z doktorów Kościoła, który nauczając przekazywał owoce swej kontemplacji (łac. *contemplata aliis tradere*).

6 Niccolò di Bernardo dei Machiavelli [nikko'lo makja'velli] (ur. 3 maja 1469 r. we Florencji, zm. 21 czerwca 1527 r. w Sant Andrea in Percussina k. Florencji) – prawnik, filozof, pisarz społeczny i polityczny, historyk i dyplomata florencki, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli renesansowej myśli politycznej. Napisał traktat o sprawowaniu władzy pt. *Książę*, który sprawił, że od jego nazwiska powstał termin makiawelizm. Opisywał funkcjonowanie zarówno republik, jak i królestw. W 1559 jego pisma znalazły się na kościelnym indeksie ksiąg zakazanych.

najwybitniejszego polityka i naukowca Niccolo Machiavellego. Wniósł on znaczący wkład w rozwój filozofii bezpieczeństwa. Jego zrozumienie praw bezpiecznego życia i rozwoju doprowadziło do specjalnego wymiaru istoty i treści bezpieczeństwa. Według Machiavellego oddzielenie polityki od kultury i kultury od polityki jest przyczyną tragedii narodowych, a główna sprzeczność z bezpieczeństwem leży u podstaw kształtowania się zbiorowej woli narodu, za pomocą której można nie tylko stworzyć jedno państwo, ale też je zabezpieczyć [11, s. 240]. W jego pracach została przedstawiona społeczno-filozoficzna analiza teoretycznych podstaw bezpieczeństwa, odkryte funkcjonalne podstawy bezpieczeństwa państwowego jako systemu społecznego. Ważne, aby zaznaczyć, że N. Machiavelli nierozzerwalnie wiąże problemy filozofii bezpieczeństwa z teorią podejmowania decyzji na wszystkich poziomach funkcjonowania. Przede wszystkim N. Machiavelli uznał, że tylko prawodawcza baza państwa stworzy niezbędne i wystarczające podstawy bezpieczeństwa państwowego. Na przykładzie współczesnej mu Francji pisał, że właśnie w tym kraju „jest wiele pożytecznych urzędów zabezpieczających swobodę i bezpieczeństwo króla, z których na pierwszy plan wysuwa się parlament z jego pełnomocnictwami” [11, s. 106]. Dalej N. Machiavelli wyprowadza bardzo ważny metodologiczny wniosek: „Trudno wyobrazić sobie lepszy i bardziej rozumny porządek, jak i bardziej słuszny skład bezpieczeństwa króla i królestwa” [11, s. 157].

Często w badawczych materiałach, poświęconych twórczości N. Machiavellego, wybrzmiewa negatywna ocena jego społeczno-filozoficznego systemu, obcego charakteru współczesnej mu władzy państwowej. Z tym nie można się zgodzić. Tak N. Machiavelli w swojej pracy *Rozważania nad pierwszym dziesięcioksięgiem historii Rzymu Tytusa Liviusa* [11, s. 139] po raz pierwszy wprowadza w naukowy tezaurus termin „społeczne bezpieczeństwo”. Przy tym N. Machiavelli przedstawia bardzo ważne filozoficzne wnioski o genetycznym związku wzajemnym społecznego bezpieczeństwa i wolności w państwie. W tej relacji uważał, że dążenie ludu do wolności dochodzi do skutku ze względu na swoje bezpieczeństwo. Przy tym państwowa władza powinna była zadowolić dążenie ludu do wolności stworzywszy porządk i prawa dla zabezpieczenia społecznego bezpieczeństwa [11, s. 157]. „Kiedy Książę zrobi to i kiedy lud zobaczy, że nikt w żadnych okolicznościach nie zakłóci dany mu praw, on bardzo prędko zacznie żyć życiem spokojnym i zadowolonym. Przykład tego – królestwo Francji. Ono żyje spokojnie,

przede wszystkim, dlatego, że jego królowie związani przez niezliczone prawa, na których polega wolność i bezpieczeństwo całego ludu” [11, s. 157]. Konstruuje fenomen społecznego bezpieczeństwa, N. Machiavelli analizuje jego strukturalne elementy. Takimi elementami, według jego poglądów, są:

- podpoziomy społecznego bezpieczeństwa – wewnętrzne i zewnętrzne;
- pojęcie „zagrożenie” i „niebezpieczeństwo”;
- fenomen osobistego bezpieczeństwa;
- formy i metody politycznego kierowania elity władczą po zabezpieczeniu społecznego bezpieczeństwa;
- aktualne problemy militarne, militarno-polityczne i geopolityczne bezpieczeństwa państwa;
- państwowe bezpieczeństwo w ewolucyjnym procesie społecznego rozwoju [25, s. 134].

Rozważając o problemach bezpieczeństwa i organicznie łączące się z nimi problemy niebezpieczeństwa, N. Machiavelli wyciąga wniosek o obecności dwóch podpoziomów społecznego bezpieczeństwa, odkrywając przy tym analogiczne podpoziomy pojęcia niebezpieczeństwo. Według jego poglądu, „księciu grożą dwa niebezpieczeństwa, jedno z wewnątrz, ze strony poddanych, drugie z zewnątrz, ze strony silnych sąsiadów” [25, s. 184]. Dalej N. Machiavelli śledzi funkcjonalny model lokalizacji zewnętrznego i wewnętrznego niebezpieczeństwa. „Z zewnętrznym niebezpieczeństwem można poradzić sobie przy pomocy dobrego wojska i dobrych sojuszników... A jeżeli niebezpieczeństwo z zewnątrz będzie usunięte, to i wewnątrz pozostanie pokój, pod warunkiem, że go nie zakłócają tajne spiski” [25, s. 240].

Machiavelli kojarzył bezpieczeństwo społeczeństwa z silnym państwem na czele z silnym władcą, pozbawionym prawa do demonstrowania cech moralnych w trakcie sprawowania władzy, gdyż w przeciwnym razie nie byłby w stanie utrzymać władzy. Machiavelli uważał, że najważniejsze jest nie tyle dojście do władzy, ile jej utrzymanie, i zaproponował schemat utrzymania władzy, który posłużył za wzór dla wielu autorytarnych przywódców politycznych kolejnych epok. Władza, według Machiavellego, musi opierać się na trzech filarach: siła; „kult osobowości”: władza i silny aparat biurokratyczny. Represje są warunkiem utrzymania władzy i muszą być przeprowadzane szybko, brutalnie i zdecydowanie. Jednocześnie suweren powinien stać na uboczu, zachowując swój wysoki autorytet. „Ze wszystkich zwierząt niech władca będzie podobny do dwóch: lwa i lisa. Lew boi się pułapek, a lis boi się

wilków, dlatego musisz być jak lis, aby móc ominąć pułapki, a lew, aby odstraszyć wilki. Ten, kto jest zawsze jak lew, może nie zauważyć pułapki. Z tego wynika, że rozsądny władca nie może i nie powinien dotrzymywać obietnicy, jeśli szkodzi to jego interesom i jeśli zniknęły przyczyny, które skłoniły go do złożenia obietnicy” [25, s. 238].

Szczególną uwagę N. Machiavelli przy opracowaniu podstaw teorii bezpieczeństwa poświęcił problemom włączania społecznego bezpieczeństwa w ewolucyjną strategię państwowego rozwoju. Właśnie w tym kontekście N. Machiavelli rozpatruje pojęcie bezpieczeństwa przez kategorię niebezpieczeństwa. Napisał, że: „wszystkie sprawy, początkowo związane z niebezpieczeństwem, są nagradzane i niemożliwe jest osiągnięcie bezpiecznego istnienia bez narażania się na niebezpieczeństwo. Dla wielu z nas zwycięstwo daje chwalebne wyróżnienia, a dla wszystkich bezpieczeństwo” [11, s. 200]. W tych myślach o charakterze niebezpieczeństwa i bezpieczeństwa N. Machiavelli zawarł głęboki sens. Brak absolutnie bezpiecznych społeczeństw i tylko analiza lokalizacji istniejących i perspektywicznych niebezpieczeństw, zagrożeń pozwoli istniejącej władzy zapewnić stabilność swojej działalności, a wszystkim pozostałym odzyskać bezpieczeństwo [11, s. 157]. Elita władzy musi troszczyć się o ekonomiczne bezpieczeństwo swojego państwa, ponieważ „Zwycięstwa prowadzą do spustoszenia skarbu, a następnie do zubożenia ludu i przy tym nie zabezpieczają przed pokonanym wrogiem” [25, s. 296]. N. Machiavelli w swoich pracach poświęcał określoną uwagę problemom zabezpieczenia regionalnego bezpieczeństwa. Nie używając wprost tego terminu, aktywnie badał jego istotę w warunkach, które złożyły się we współczesnej mu Europie. Przy tym aktywnie stosował pojęcie „bezpieczeństwo wewnątrz” [25, s. 272].

Mimo okrucieństwa i sztywności zasad ustroju politycznego i rządów politycznych, które sformułował Machiavelli, okazały się one równie realne i sprawdzone praktycznie w toku historycznego rozwoju ludzkości.

3. EWOLUCJA POJĘCIA BEZPIECZEŃSTWO WE WSPÓŁCZESNEJ MYŚLI FILOZOFICZNEJ

W epoce nowożytnej pojawiają się prace, w których idee Platona, Arystotelesa, Machiavellego są dalej rozwijane jako bliższe rzeczywistości społeczno-politycznej i istocie organizacji człowieka. W szczególności to prace T. Hobbesa, J. Locke’a, C. Montesquieu, J.J. Rousseau, T. Jeffersona, T. Payne i innych.

W swoim głównym dziele *Lewiatan* Thomas Hobbes⁷ (1588–1679 r.) odrzucił teorie o boskim pochodzeniu państwa, postrzegając jego powstanie jako wynik umowy społecznej między obywatelami w celu zapewnienia powszechnego pokoju i bezpieczeństwa. Uważał, że dobro ludzi jest najwyższym prawem państwa. Według Hobbesa istnieją trzy formy państwa: monarchia, demokracja (rządy) i arystokracja. Jego sympatie były po stronie monarchii [20, s. 84]. W przeciwieństwie do N. Machiavellego T. Hobbes uważa działalność człowieka za proces czysto mechaniczny. Zdolności fizyczne i duchowe osoby są wykonywane automatycznie, ponieważ „życie jest tylko ruchem członków”, serce jest źródłem nerwów, a stawy – koła informujące o ruchu całej maszyny ludzkiego ciała. T. Hobbes uprościł człowieka z punktu widzenia antropologii mechanistycznej [17, s. 92–93], ale człowiek jest nie tylko naturalnym ciałem, ale także rozsądną istotą, jest aktorem moralności i polityki. W definicji człowiek pochodzi z egoistycznej natury jednostki, jej pragnienia samozachowawczego dla bezpieczeństwa. Ludzie naturalnie doświadczają strachu przed gniewem, poczuciem zagrożenia i innymi przedstawicielami zwierząt. Człowiek w swojej działalności kieruje się korzyścią i zyskiem, pochodzi z miłości do siebie, a nie do bliźniego. Interes ludzki jest motorem społeczeństwa i osobowości, rozum jest znakiem rozpoznawczym życia publicznego [17, s. 92–93].

Państwo jest ustanowione na podstawie umowy społecznej wszystkich jednostek, powstaje jako ludzka odpowiedź na niebezpieczeństwa stanu naturalnego, jako pragnienie bezpieczeństwa, jako główny warunek ludzkiego przetrwania i istnienia. Nietolerancja stanu naturalnego, zagrożenie

7 Thomas Hobbes (ur. 5 kwietnia 1588 r. w Westport (Wiltshire), ob. Malmesbury, zm. 4 grudnia 1679 w Hardwick Hall) – angielski filozof, myśliciel społeczny, twórca kontraktualizmu, autor dzieła *Lewiatan* (1651 r.), traktatu z zakresu filozofii społecznej i filozofii politycznej, w którym dowodzi, że człowiek wyszedł z hipotetycznego stanu natury, czyli stanu wojny każdego z każdym (łac. *bellum omnium contra omnes*) szukając gwarancji swojego bezpieczeństwa. Według Hobbesa człowiek decyduje się na utworzenie państwa na skutek w pełni racjonalnej i jednocześnie egoistycznej kalkulacji. Wszyscy tworzący państwo oddają większość władzy i jednocześnie zrzekają się prawa do używania przemocy na rzecz suwerena, w ramach powszechnej umowy społecznej. Czynią tak w zamian za identyczną obietnicę ze strony innych ludzi tworzących społeczeństwo i celem uzyskania przez wszystkich bezpieczeństwa.

i niebezpieczeństwo środowiska naturalnego, instynkt samozachowawczy, pragnienie bezpieczeństwa są niezbędnymi warunkami do ustanowienia państwowości. Kategoria „bezpieczeństwo” według T. Hobbes staje się bardziej zaawansowanym charakterem naukowym. Udowodnił on obiektywny związek między bezpieczeństwem państwa a jednostką. Dla T. Hobbesa stan pokoju i bezpieczeństwa jest nie do pomyślenia bez silnego państwa, a zatem potrzeba publicznego stowarzyszenia, umowa społeczna jest korzyścią dla człowieka, dla jego bezpieczeństwa i przetrwania [20, s. 86].

W tym okresie ukształtowała się ideologia liberalizmu, którą ostatecznie ugruntowała rewolucja angielska 1688 r. Jej założyciel, John Locke⁸ (1632–1704), był angielskim filozofem-pedagogiem i myślicielem politycznym. Nakreślił swoją społeczno-polityczną koncepcję w pracy *Dwa traktaty o rządzie*. Celem państwa, według Locke’a, jest zachowanie wolności i własności nabytej dzięki pracy. Dlatego władza państwowa nie może być arbitralna. Według Locke’a dzieli się na ustawodawczą, wykonawczą i państwową. Myśliciel ten wyznacza jasne granice władzy, z bezwarunkowym podporządkowaniem wszystkich prawu, co wyklucza arbitralność, absolutyzację władzy i konstytucyjnie chroni prawa obywateli [10, s. 87; 17, s. 94].

Wolność obywateli w społeczeństwie jest uważana przez filozofa za wolność ustawowo określoną: wolność we wszystkim, co nie jest zabronione lub ograniczone przez prawo. Jednostka, obywatel, zdaniem J. Locke’a, jest na pierwszym miejscu, a nie państwo. Pomysł ten był wówczas niezwykle nowatorski.

Idee te zostały rozwinięte w pracy *O duchu praw* Charlesa-Louisa de Secondat Montesquieu⁹ (1689–1775), w której uzasadnia ideał wolności politycznej, wyjaśniając go niezależnością każdego człowieka od arbitralności władz. Wolność, zdaniem Montesquieu, oznacza prawo do robienia wszystkiego, co nie jest zabronione przez prawo i może być zapewnione w ramach

8 John Locke (ur. 29 sierpnia 1632 r. we Wrington, zm. 28 października 1704 r. w Oates) – angielski filozof, lekarz, polityk i ekonomista. Twórca klasycznej postaci empiryzmu i liberalizmu. W ekonomii stworzył teorię wartości pieniądza, która stała się początkiem kierunku ekonomicznego zwanego monetaryzmem.

9 Monteskiusz (fr. *Montesquieu*), właśc. Charles Louis de Secondat, baron de La Brède et de Montesquieu (ur. 18 stycznia 1689 r. w La Brède, zm. 10 lutego 1755 r. w Paryżu) – francuski filozof, prawnik, wolnomularz i pisarz doby Oświecenia.

takiej formy państwa jak republika demokratyczna. Republika to państwo, w którym władza należy do całego narodu. Montesquieu rozwija ideę J. Locke'a dotyczącą podziału władzy i dzieli władzę państwową na ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską [20, s. 87].

Znaczący wkład w rozwój myśli społeczno-politycznej poglądów na problem bezpieczeństwa wnieśli przedstawiciele niemieckiej filozofii klasycznej w osobie tak wybitnych przedstawicieli jak Immanuel Kant¹⁰ (1724–1804 r.), Georg Wilhelm Hegel¹¹ (1770–1831 r.). Główną ideą filozoficzno-historycznej koncepcji klasyków niemieckiego idealizmu jest idea postępowego rozwoju, realizacji systemu prawnego w postaci państwa.

Zdaniem I. Kanta i G.W. Hegla, by przezwyciężyć ludzkie wady i ich negatywne skutki, trzeba ograniczenia woli ludzi, podporządkowywania ich dyscyplinie obywatelskiego społeczeństwa, prawom państwa, które powołane jest, aby bronić bezpieczeństwa ludzi i samego państwa [18, s. 803]. I. Kant i G.W. Hegel w swoich koncepcjach przedstawiają syntetyczną analizę człowieka i społeczeństwa, rozpatrują kulturę, cywilizację, moralność, prawo, społeczną psychologię. W ich postrzeganiu systemu bezpieczeństwa wyraźnie pojawia się konieczność prawodawczych i wykonawczych mechanizmów w samoorganizacji demokratycznego społeczeństwa, wydzielając wewnętrzne i zewnętrzne bezpieczeństwo państwa i społeczeństwa obywatelskiego [18, s. 805].

Doktryna prawa i państwa Kanta opierała się na formalnym rozumieniu prawa, wyrażonym w trzech zasadach: wolności każdego członka społeczeństwa, równości wszystkich podmiotów, niezależności każdego obywatela. Jednak koncepcja wolności Kanta opiera się na liberalizmie i jest przez niego interpretowana jako dobrowolne poddanie się władzy, niezależnie od jej pochodzenia. Kant wyraził swoje stanowisko i poglądy w słynnej pracy *Critique of Practical Reason* (Krytyka praktycznego rozumu) [17, s. 103–106; 20, s. 91]. Dla G. Hegla państwo jest wolnością urzeczywistnioną, a jego celem jest ochrona rodziny i kierowanie społeczeństwem obywatelskim. G. Hegel

¹⁰ Immanuel Kant (ur. 22 kwietnia 1724 r. w Królewcu, zm. 12 lutego 1804 r. tamże) – niemiecki filozof oświeceniowy, profesor logiki i metafizyki na Uniwersytecie Albrechta w Królewcu. Jeden z najwybitniejszych reprezentantów oświecenia.

¹¹ Georg Wilhelm Friedrich Hegel (ur. 27 sierpnia 1770 r. w Stuttgarcie, zm. 14 listopada 1831 r. w Berlinie) – niemiecki filozof, twórca nowoczesnego systemu idealistycznego.

należy do tych wybitnych filozofów, który wojnę traktował jako naturalną i konieczną metodę realizowania postępu. „Wojna albo podporządkowanie się to dwie drogi urzeczywistniania bezpieczeństwa. Ta pierwsza daje wolność, suwerenność i podmiotowość, ta druga zaś ogranicza te wartości. Pierwsza przynależy narodom wielkim i historycznym – hegemonom i mocarstwom światowym, druga zaś narodom małym, tudzież średniej wielkości. Pokój zaś przed spełnieniem się dziejów i końcem Historii, nie służy bezpieczeństwu, lecz «gniciu» – jest powodem niebezpieczeństwa” [20, s. 98].

Początkowo europejskie idee demokracji znalazły praktyczne zastosowanie w USA i zostały zapisane w konstytucji Stanów Zjednoczonych. Demokracja w Ameryce była przedmiotem badań francuskiego naukowca i politologa A. Tocqueville’a¹² (1805–1859 r.), który doszedł do wniosku, że zasada prawa naturalnego leży u podstaw społeczno-politycznych poglądów Thomasa Jeffersona¹³ (1743–1826 r.), Thomasa Paine’a¹⁴ (1737–1809 r.). Znajduje to odzwierciedlenie w amerykańskiej Deklaracji Niepodległości Jeffersona, która stwierdza, że wszyscy ludzie są stworzeni równi i że wszyscy mają oczywiste prawa, które obejmują życie, wolność i dążenie do szczęścia. Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych jest pierwszym aktem w historii, który głosi ideę suwerenności narodu jako podstawy życia państwa.

W Polsce idee oświecenia przyjęły się później niż w krajach Europy Zachodniej, co było związane z tym, że mieszczaństwo zyskało większe znaczenie dopiero w drugiej połowie XVIII w. Specyfiką polskiego oświecenia był niespotykany gdzie indziej udział kleru katolickiego.

Podziały społeczne, troska bogatej szlachty tylko o zachowanie własnej ziemi, okresowe ataki najeźdźców wpływają na to, że całe otoczenie polskiej

12 Alexis Henri Charles Clérelde, wicehrabia de Tocqueville (ur. 29 lipca 1805 r. w Verneuil-sur-Seine, zm. 16 kwietnia 1859 r. w Cannes) – francuski myśliciel polityczny, socjolog, polityk, od 3 czerwca do 31 października 1849 r. minister spraw zagranicznych II Republiki. Po zamachu stanu w 1851 krytyk Napoleona III i II Cesarstwa.

13 Thomas Jefferson (ur. 2 kwietnia?/13 kwietnia 1743 r. w Shadwell (Wirginia), zm. 4 lipca 1826 r. w Charlottesville) – amerykański prawnik, działacz niepodległościowy, archeolog, architekt, trzeci prezydent USA (1801–1809 r.), jeden z autorów Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych, założyciel stanowego Uniwersytetu Wirginii.

14 Thomas Paine (ur. 29 stycznia?/9 lutego 1737 r. w Thetford, zm. 8 czerwca 1809 r. w Nowym Jorku) – brytyjski pisarz i myśliciel doby oświecenia. Uczestnik rewolucji amerykańskiej, jeden z ojców założycieli USA. Prekursor liberalizmu.

ziemi staje się „białymi plamami” w pojęciu Polaków, to jest potencjalnie niebezpiecznymi. Dlatego w tym okresie rośnie zrozumienie tego, że bardzo ważnym geograficznym aspektem bezpieczeństwa jest zjednoczenie Rzeczypospolitej (państwa), przyłączenie utraconych ziem. Tylko przyłączona ziemia dodaje nowej wiedzy o źródłach charakterystycznych dla jej potencjalnych zagrożeń, pozwala przewidzieć charakter niebezpieczeństwa i odpowiednio wypracować określone działania – budowa strażnic granicznych, fortyfikacji, tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju ekonomicznego itp. Poszerza się przedmiotowy obszar pojęcia bezpieczeństwa. Już w XVII w. w pisemnych źródłach bezpieczeństwo odnosi się nie tylko do pojedynczych osób, lecz również do społeczeństwa i do państwa¹⁵. Stopniowo bezpieczeństwo w Polsce zaczyna być rozumiane jako jednolitość obejmująca wszystkie sfery życia społecznego jako czynnik zewnętrznej i wewnętrznej polityki państwa. Staje się jasne, że nie tylko od człowieka, lecz również od państwa zależy zabezpieczenie osobistego i społecznego bezpieczeństwa, przewidywanie zagrożeń od klęsk żywiołowych, epidemii czy zewnętrznych wrogów. Idee oświeceniowe przyświecały wielu wybitnym osiemnastowiecznym prominentom i luminarzom ówczesnej kultury. Dzięki między innymi działalności braci Stanisława Kostki i Ignacego Potockim¹⁶ nastąpił gwałtowny rozwój szkolnictwa, nauk ścisłych, życia politycznego i kulturalnego. Tacy ludzie przyczynili się do tego, że Polska jako pierwszy kraj w Europie otrzymała nowoczesną konstytucję. Zaistniały wtedy również próby budowania państwa na zasadach oświeceniowych, które zostały jednak przerwane przez rozbiory.

15 Andrzej Maksymilian Fredro z Pleszowic herbu Bończa, ps. „Błażej Lipowski” (ur. ok. 1620 r. w ziemi przemyskiej, zm. 25 kwietnia 1679 r. w Przemyślu) – Polityk i filozof, projektodawca reform wojskowych, pisarz barokowy podejmujący tematykę polityczną, gospodarczą i wojskową, nazywany polskim Tacytem; moralista, pedagog, mówca, historyk. W 1671 r. zajął się fortyfikowaniem Przemyśla.

16 Potocki Stanisław Kostka (1755–1821 r.), brat I. Potockiego, polski polityk, pisarz, mecenas sztuki. Od 1782 członek Rady Nieustającej. 1788–1792 r. podczas Sejmu Czteroletniego działacz Stronnictwa Patriotycznego. Rzecznik Konstytucji 3 Maja. Potocki Ignacy (1750–1809 r.), brat S.K. Potockiego, działacz polityczny, publicysta. Od 1783 r. marszałek nadworny litewski, w latach 1791–1794 marszałek wielki litewski. W latach 1773–1791 członek Komisji Edukacji Narodowej, 1788–1792 r. podczas Sejmu Czteroletniego przywódca Stronnictwa Patriotycznego, jeden z głównych autorów Konstytucji 3 Maja.

W ten sposób można prześledzić, jak w poglądach filozofów idea bezpieczeństwa i państwa, jego funkcje, zasady sprawiedliwości społecznej ulegają stopniowym przeobrażeniom oraz wskazują na przejście do poglądów polityczno-prawnych, idei i koncepcji, które są uzasadnieniem dla pewnej wizji tego, czym jest społeczeństwo, państwo i jakie zasady powinny opierać się na porządku społecznym, który będzie podstawą stabilności i bezpieczeństwa społeczeństwa i państwa.

Duży wkład w tym kierunku wnieśli przedstawiciele nauk socjologicznych, którzy z innej perspektywy niż filozofowie rozpatrywali problemy państwa, struktury społecznej i porządku społecznego, a mianowicie przez pryzmat badania natury tak złożonej organizacji społecznej, jaką jest społeczeństwo.

Auguste Comte¹⁷ (1798–1857 r.) – „ojciec” socjologii, autor pracy *Kurs filozofii pozytywnej* (1842 r.), rozważając problem relacji między postępowaniem (rozwojem) a bezpieczeństwem, próbuje odpowiedzieć na pytanie, jak pogodzić potrzebę rozwoju społeczeństwa z zachowaniem integralności jego fundamentów – proces nieuchronnych przemian społeczno-kulturowych? Czyli jak zjednoczyć porządek i postęp, które ówczesna opinia publiczna postrzegała jako antagonizmy, co wiązało się z samą ideą postępu [20, s. 100].

Angielski socjolog Herbert Spencer¹⁸ (1820–1903 r.) jest twórcą ewolucyjnego nurtu w socjologii. Utożsamia społeczeństwo z organizmem, wyróżniając w nim podsystemy, które pełnią określone funkcje związane z zachowaniem i żywotną aktywnością organizmu społecznego. Porównując społeczeństwa z organizmami biologicznymi, a poszczególne części społeczeństwa (rodzina, stan itp.) z częściami ciała (sercem, układem nerwowym itp.), z których każda wpływa na funkcjonowanie całości, Spencer uważał, że podobnie jak organizmy biologiczne, społeczeństwa rozwijają się od najprostszycych do bardziej złożonych form. „Dobór naturalny” występuje również w społeczeństwie ludzkim, przyczyniając się do przetrwania najlepiej przystosowanych. Proces adaptacji, zdaniem Spencera, przyczynia się do

17 Auguste Comte, Izidor Maria August Franciszek Ksawery Comte (ur. 19 stycznia 1798 r. w Montpellier, zm. 5 września 1857 r. w Paryżu) – francuski filozof i pozytywista, twórca terminu socjologia.

18 Herbert Spencer (27 kwietnia 1820 r. – 8 grudnia 1903 r.) był angielskim filozofem, biologiem, antropologiem i socjologiem, znanym z teorii darwinizmu społecznego, według której nadrzędna siła fizyczna kształtuje historię.

komplikacji porządku społecznego, ponieważ jego części stają się bardziej wyspecjalizowane. W ten sposób społeczeństwa ewoluują ze stosunkowo prostego stanu, w którym wszystkie części są wymienne, w kierunku złożonej struktury z całkowicie odmiennymi elementami. W złożonym społeczeństwie jednej części (tj. instytucji) nie można zastąpić inną. Wszystkie części muszą działać dla dobra całości, w przeciwnym razie społeczeństwo się rozpadnie. Według Spencera ten związek jest podstawą integracji społecznej. Filozofia bezpieczeństwa jest najogólniejszą refleksją i wiedzą o formach istnienia każdego stanu rzeczy. Bada ona formy istnienia (świata bytów przyrody, świata bytów społecznych i świata bytów techniki lub też świata natury i świata kultury) oraz zasady nim rządzące, środki je sprawiąjące i zasadnicze przyczyny to istnienie zapewniające [20, s. 19].

W socjologii Emile'a Durkheima¹⁹ (1858–1917 r.) społeczeństwo działa jako porządek moralny zdominowany przez zbiorowe idee, które wykraczają poza naszą indywidualną świadomość i pojawiają się w relacji do jednostki jako coś zewnętrznego, autorytetu, przymusu. Innymi słowy, elementami kontroli społecznej i zapewnienia bezpieczeństwa społecznego są w koncepcji E. Durkheima normy społeczne mające na celu kształtowanie porządku społecznego. Jednak w każdym społeczeństwie istnieją nie tylko normy, ale także odstępstwa od nich – anomia. Są one również, według Durkheima, niezbędne dla społeczeństwa, co dowodzi na przykładzie zjawiska przestępczości jako zjawiska normalnego i niezbędnego do funkcjonowania systemu społecznego. Najważniejsze jest to, że normatywny charakter społeczny określa charakter przestępczości; norma nie może istnieć bez odchylenia [6, s. 98]. Dlatego, zgodnie z Durkheimem, przestępczość istnieje w normalnym społeczeństwie, a obecność przestępczości w pewnych skalach jest normą życia społecznego, a patologia występuje tylko wtedy, gdy skala przestępczości gwałtownie wzrasta i przekracza poziom tolerancji, po którym system społeczny jest zagrożony destrukcyjnym niebezpieczeństwem. Co więcej, Durkheim pisze, że „przestępczość jest czymś normalnym, ponieważ pozbawione jej społeczeństwo byłoby całkowicie niemożliwe” [6, s. 68]. Tak więc tylko poprzez nienormalne, odbiegające od normy zachowanie można ukształtować pojęcie

¹⁹ Emile Durkheim (ur. 15 kwietnia 1858 r., zm. 15 listopada 1917 r.) – francuski filozof, socjolog i pedagog, jest jednym z „ojców-założycieli” współczesnej socjologii, a jego wpływ na rozwój dyscypliny jest nie do przecenienia.

„normalnego zachowania”, rozwinąć odpowiednie sankcje za „nienormalne zachowanie” i stworzyć mechanizm społecznego przymusu. Bezpieczeństwo publiczne, zgodnie z doktryną Durkheima, jest bezpośrednio zależne od poziomu anomii w społeczeństwie jako odzwierciedlenie jego stanu moralnego, wartości, norm, idei, poglądów, przekonań – wszystkiego, co kształtuje moralność społeczeństwa [6, s. 120].

Max Weber²⁰ (1864–1920 r.) jest twórcą „socjologii rozumienia”. Socjologia, zdaniem Webera, to „rozumienie”, ponieważ bada zachowanie osoby, która nadaje określone znaczenie swoim działaniom. Działanie osoby nabiera charakteru działania społecznego, jeśli zawiera dwa punkty: subiektywną motywację jednostki i orientację na innych. W pismach Webera badane są zjawiska biurokracji i postępująca racjonalizacja społeczeństwa. Racjonalizacja, zdaniem Webera, jest wynikiem wpływu kilku zjawisk, które niosły ze sobą racjonalną zasadę, a mianowicie: nauki starożytnej, zwłaszcza matematyki, uzupełnianej w renesansie doświadczeniem, naukami eksperymentalnymi, a następnie technologią. Tutaj Weber wyróżnia racjonalne prawo rzymskie, które dalej rozwijało się na ziemi europejskiej, a także racjonalny sposób prowadzenia interesów, który powstał w wyniku oddzielenia pracy od środków produkcji [23, s. 202]. W ten sposób rozwinął się nowoczesny typ społeczeństwa przemysłowego, różniący się od tradycyjnego. Główna różnica polega na tym, że w tradycyjnych społeczeństwach nie było dominacji zasady formalno-racjonalnej. Formalna rzeczywistość to taka, która nadaje się do rozliczania ilościowego, jest całkowicie wyczerpana przez charakterystykę ilościową. Jak pokazuje Weber, ruch w kierunku rzeczywistości formalnej jest ruchem samego procesu historycznego [23, s. 181]. Sprzeczności społeczne zagrażające jego stabilności powstają w sytuacji naruszenia postępującego rozwoju społecznego, gdy dochodzi do konfrontacji w społeczeństwie tradycyjnych i nowych form organizacji stosunków społecznych, co stwarza zagrożenie dla pozytywnego rozwoju procesów społecznych i obniża poziom ochrony osobistej [23, s. 234].

Znaczną rolę w opracowaniu metodologii filozoficznej analizy problemów bezpieczeństwa odegrał wybitny niemiecki filozof Martin Heidegger²¹

²⁰ Karl Emil Maximilian „Max” Weber (ur. 21 kwietnia 1864 r., zm. 14 czerwca 1920 r.) – niemiecki socjolog, filozof, prawnik i ekonomista, którego idee miały ogromny wpływ na teorię socjologiczną i badania społeczne.

²¹ Martin Heidegger (26 września 1889 r., Messkirch, Wielkie Księstwo Badenii, Cesarstwo Niemieckie – 26 maja 1976 r., Freiburg im Breisgau, Badenia-Wirtembergia) – niemiecki

(1889–1976 r.). Określając miejsce człowieka w społeczeństwie, M. Heidegger określa jego możliwości w aspekcie bytu historycznego. Jednocześnie człowiek w tych przemianach historycznych staje na skraju niebezpieczeństwa, określonego przez M. Heideggera jako ryzyko i zagrożenie subiektywnego stosunku człowieka zarówno świadomego, jak i nieświadomego. M. Heidegger analizuje, zestawiając pojęcia „niebezpieczeństwo”, wprowadzając kategorie „ryzyko” i „wyzwanie”. Bardzo ważne filozoficzne wnioski M. Heideggera to: człowiek w społeczeństwie nie powinien tracić swojej subiektywności. Oryginalna groźba człowieka znajduje się w nim samym. W danym kontekście filozoficzna analiza M. Heideggera wyprowadza założenie o bezpieczeństwie jako o immanentnie właściwym dla człowieka stanie i że człowiek w społeczeństwie powinien wciąż analizować możliwości niebezpieczeństwa [20, s. 120–122].

Wiele uwagi poświęcono porządkowi społecznemu i stabilności systemu społecznego w pracach słynnego socjologa Talcotta Parsonsa²² (1902–1979 r.). W swoich pracach przywiązuje dużą wagę do uzasadnienia stabilności, integracji, porządku i równowagi w społeczeństwie jako podstawowych zasadach żywotności systemu społecznego [13, s. 74]. Parsons postrzega społeczeństwo jako system. Konsensus i stabilność systemu nie oznaczają, że jest on niezdolny do zmian. Wręcz przeciwnie, Parsons uważał, że w praktyce żaden system społeczny nie jest w stanie doskonałej równowagi, chociaż pewien stopień równowagi jest niezbędny do przetrwania systemu. Dlatego proces zmiany społecznej można traktować jako „poruszającą się równowagę” (homeostazę). Jeśli więc zmieni się relacja między społeczeństwem a środowiskiem, doprowadzi to do zmian w całym systemie społecznym. Proces „poruszania się równowagi” może mieć wpływ nie tylko na części społeczeństwa, ale na całe społeczeństwo jako całość [13, s. 67].

filozof, jeden z największych XX wieku. Stworzył doktrynę bytu jako fundamentalną i nieokreśloną, ale będącą częścią elementu wszechświata. Wezwanie Bycia można usłyszeć na ścieżkach oczyszczenia osobistej egzystencji z depersonalizujących iluzji życia codziennego (okres wczesny) lub na ścieżkach pojmowania istoty języka (okres późny). Jest jednym z najwybitniejszych przedstawicieli niemieckiego egzystencjalizmu.

22 Talcott Parsons (ur. 13 grudnia 1902 r. w Colorado Springs, zm. 8 maja 1979 r. w Monachium) – amerykański socjolog, uważany za jednego z najwybitniejszych teoretyków socjologicznych. Jest twórcą funkcjonalno-strukturalistycznej teorii systemów społecznych.

Teoria konfliktu społecznego została sformułowana w pracach niemieckiego socjologa Ralfa Gustawa Dahrendorfa²³ (1929–2009 r.), która powstaje na gruncie krytyki metafizycznych elementów strukturalnego funkcjonalizmu Parsonsa. Uzasadniając główne zapisy teorii konfliktu społecznego, R. Dahrendorf argumentuje, że wszystkie złożone organizacje opierają się na redystrybucji władzy, że rządzący są w stanie przy użyciu różnych środków, wśród których głównym jest przymus, szukać korzyści od ludzi, którzy mają mniej mocy. Możliwości podziału władzy i autorytetu są niezwykle ograniczone i dlatego członkowie każdego społeczeństwa walczą o ich redystrybucję. Obraz świata społecznego z punktu widzenia R. Dahrendorfa to pole bitwy grup walczących ze sobą, pojawiających się, zanikających, tworzących i niszczących sojusze [5, s. 167]. Każdy rozwój – społeczny, gospodarczy czy ludzki – przechodzi przez etapy rozwiązywania istniejących i pojawiających się konfliktów. Wynik starcia dwóch przeciwstawnych sił nie jest kompromisem (wygładzenie sprzeczności między stronami), ale zupełnie nowym produktem zrodzonym w walce. Zmiana jest dynamicznym procesem złożonej wymiany między wszystkimi aspektami życia społecznego [5, s. 116].

Kolejnym obszarem badań nad aspektami bezpieczeństwa są prace poświęcone pojęciowym, metodologicznym i stosowanym zagadnieniom socjologii ryzyka. Ujawniają teoretyczne podstawy analizy, dynamiki i zarządzania ryzykiem. Fundamentalne w tej dziedzinie są badania U. Becka, E. Giddensa, N. Luhmanna i innych.

Główne założenia koncepcji „społeczeństwa ryzyka” Ulricha Becka²⁴ (1944–2015 r.) są takie, że tworzenie nowych technologii prowadzi do powstania nowych zagrożeń technologicznych (głównie przemysłowych), a społeczno-kulturowy kontekst społeczeństwa ryzyka w tym przypadku jest uważany za środowisko, które reaguje na konsekwencje zagrożeń technologicznych (zanieczyszczenie, awarie przemysłowe). Naukowiec zwraca uwagę na istotne społeczne cechy ryzyka: po pierwsze, pojawia się ono zawsze w systemie społecznym; po drugie, jego wielkość jest związana z jakością relacji i procesów

23 Ralf Gustav Dahrendorf (ur. 1 maja 1929 r. w Hamburgu, zm. 17 czerwca 2009 r. w Kilonii) – niemiecko-brytyjski socjolog, politolog i polityk.

24 Ulrich Beck (ur. 15 maja 1944 r. w Słupsku, zm. 1 stycznia 2015 r. w Monachium) – niemiecki socjolog, profesor Uniwersytetu Ludwika i Maksymiliana w Monachium oraz London School of Economics and Political Science.

społecznych; po trzecie, jego stopień różni się w zależności od dostępności ekspertów i ich wiedzy. Ryzyko może przekraczać granice państw i zyskać globalne znaczenie. Zagrożenia, które są uniwersalne dla wszystkich społeczeństw, towarzyszą postindustrialnej produkcji społecznej, niezależnie od kraju, w którym się ona znajduje [3, s. 117].

Brytyjski socjolog Anthony Giddens²⁵ (1938–) analizuje ryzyko na poziomie systemów społecznych. Jego zdaniem to wynik modernizacji uruchamia procesy globalizacji. Niebezpieczne środowisko ma określony profil, który należy stale przeglądać i uzupełniać. Profil ryzyka naszych czasów przedstawia się następująco: globalizacja ryzyka:

- a) zwiększa jego intensywność, w szczególności nasilenie negatywnych procesów w środowisku miejskim;
- b) sprzyja rozprzestrzenianiu się dużej liczby zdarzeń losowych, które wpływają na interesy milionów ludzi. Przejawia się to przede wszystkim w światowym podziale pracy. Ryzyko pochodzi z uspołecznionego środowiska i inwazji ludzkiej wiedzy w świat praw przyrody [8, s. 107].

Niemiecki socjolog Niklas Luhmann²⁶ (1927–1998 r.) uważa, że współzależne ryzyka naturalne, technologiczne i społeczne są nieodłącznym elementem współczesnego społeczeństwa. Wyprowadza dwa parametry ryzyka. Po pierwsze, wynika to z wielu zdarzeń losowych (tj. przez przypadek), więc tak naprawdę nikt nie może go w pełni zmierzyć. Po drugie, problem wystąpienia ryzyka i jego prawdopodobieństwa zależy od stanowiska obserwatora i decydenta: co jest ryzykiem dla jednej osoby, dla drugiej wygląda jak zagrożenie.

Na współczesnym etapie opracowania problemy bezpieczeństwa jego treść rozszerzyła się do tego stopnia, że ludzkość uświadomiła sobie konieczność zabezpieczenia kolektywnego bezpieczeństwa w skali planetarnej. To stało się realnym tylko w rezultacie pojawienia się zagrożeń, przede wszystkim ekonomicznych, społecznych i ekologicznych, neutralizacja których nie jest możliwa tylko przy pomocy środków istniejących w państwowym czy regionalnym systemie bezpieczeństwa.

25 Anthony Giddens (ur. 18 stycznia 1938 r. w Edmonton pod Londynem) – brytyjski socjolog.

26 Niklas Luhmann (ur. 8 grudnia 1927 r. w Lüneburgu, zm. 6 listopada 1998 r. w Oerlinghausen) – niemiecki socjolog i teoretyk społeczny. Jest uważany za najważniejszego niemieckojęzycznego przedstawiciela socjologicznej teorii systemów i cybernetyki społecznej oraz zaliczany do najwybitniejszych klasyków nauk socjologicznych xx wieku.

Dzisiaj przed ludzkością stoi szereg globalnych problemów, które określają zagrożenia i ryzyka w długotrwałej perspektywie, kiedy ekonomiczne, informacyjne i inne granice stają się coraz bardziej „przenikliwe” (nie stanowią przeszkody). Proces globalizacji stosunków międzynarodowych ma tak pozytywne, jak i negatywne skutki, do których przede wszystkim zaliczają się nowe zagrożenia i wyzwania. Współcześni badacze bezpieczeństwa zwracają uwagę na konieczność zbudowania teorii powszechnego bezpieczeństwa. Z punktu widzenia tych autorów kategoria „bezpieczeństwo” i „niebezpieczeństwo” zaliczają się „do filozoficznej aksjologii jako wartości i oceny zjawisk w życiu człowieka” [17, s. 129]. Właśnie te kategorie są niezbędne wśród podstawowych pojęć ogólnej teorii bezpieczeństwa człowieka.

ZAKOŃCZENIE

Oczywiście lista filozofów i ich pomysłów, które odzwierciedlają problem kształtowania się stabilności i bezpieczeństwa społecznego, mogłaby być kontynuowana, ale zatrzymamy się i wyciągniemy pewne wnioski dotyczące tego, w jakim kierunku idee stabilności i bezpieczeństwa społeczeństwa w literaturze przedmiotu badań rozwinęły się podczas formowania idei bezpieczeństwa.

Po pierwsze, należy zauważyć, że początkowo idea bezpieczeństwa kształtuje się w ramach badania państwa jako gwaranta stabilności społecznej i dobrobytu społeczeństwa z odpowiednią pozycją dominacji państwa nad jednostką i społeczeństwem, których interesy są podporządkowane interesom państwa. Wizję tę można zobaczyć w pracach starożytnych myślicieli, a później w konotacji religijnej tradycja ta przenosi się do średniowiecza.

Po drugie, idee współczesnych myślicieli można uznać za znaczącą zmianę i swego rodzaju rewolucję, w której po raz pierwszy wskazuje się na priorytet interesów jednostki nad interesami państwa, którego powstanie należy podporządkować jednemu celowi – poszanowaniu praw i interesów obywateli.

Po trzecie, kształtowanie się wiedzy socjologicznej w XIX–XX w. przyczyniło się do rozwoju różnorodnych idei i koncepcji z zakresu badania natury i istoty społeczeństwa, a także możliwości jego stabilnego istnienia i progresywnego rozwoju, który rozpatrywany jest w ramach tworzenia porządku społecznego, którego utrzymanie symbolizuje bezpieczne funkcjonowanie społeczeństwa i państwa.

Po czwarte, współczesna dynamika rozwoju społecznego zmusza nas do przemyślenia dotychczasowych doświadczeń w badaniu społeczeństwa i elementów strukturalnych odpowiedzialnych za zapewnienie stabilności i bezpieczeństwa rozwoju społecznego, a także do wypracowania nowych podejść badawczych, które tworzą nowy paradygmat do badania zjawiska bezpieczeństwa, a także przyczyniają się do identyfikacji określonych obszarów badań tego zjawiska w ramach wiedzy filozoficznej, politycznej, militarnej, technicznej, socjologicznej, psychologicznej itd. Problem filozoficznych podstaw bezpieczeństwa człowieka jest o wiele szerszy, ponieważ ma tak aksjologiczne aspekty, jak i ontologiczne – fundamentalne pytania przeżycia ludzkości i samej przyrody naszej planety. Nowe wyzwania wymagają odkrycia nowego naukowego kierunku w naukach o bezpieczeństwie [4, s. 164; 22, s. 246].

Dalsze odkrywanie istoty bezpieczeństwa wymaga przejścia na wyższy poziom filozoficznego uogólnienia [7, s. 43], związany z przeciwstawianiem historycznej konieczności (prawidłowości) i świadomej działalności podmiotów historycznego procesu jako determinantu bezpieczeństwa. Jak wynika z przeprowadzonej analizy filozoficzno-socjologicznej, na wszystkich etapach rozwoju cywilizacji ludzkiej istniały również istotne różne aspekty problemu bezpieczeństwa. Dotyczą określenia istoty bezpieczeństwa i realizacji polityki strategii bezpieczeństwa. Liczne podejścia do bezpieczeństwa pokazują jego złożony, wielopoziomowy charakter [7, s. 723]. Należy przy tym zauważyć niejednoznaczność stanowisk filozoficznych w podejściu do problemu. Wyjaśnienie tego polega przede wszystkim na tym, że bezpieczeństwo, jego zrozumienie są powiązane i zdeterminowane przez światopogląd w wyjaśnianiu świata, jego pochodzenia i rozwoju [22, s. 83].

Współczesna nauka połączyła znaczne doświadczenie badawcze w rozwijaniu problemu, osiągając wielkie sukcesy rozumienia wielu szczegółowych, w tym stosowanych, problemów w opracowywaniu podstawowych zagadnień bezpieczeństwa. Ale pomimo dużej liczby badań nad problemami bezpieczeństwa, zagadnienie to z pewnością ma również szereg nierozwiązanych problemów i luk w podstawowej właściwości, których pojawienie się jest naturalnym etapem rozwoju wszelkich powstających teorii, wśród których można słusznie umieścić teorię bezpieczeństwa w jej obecnym stanie. Wszystko to daje podstawę do stwierdzenia: konieczne jest opracowanie holistycznej, filozoficznej koncepcji bezpieczeństwa.

W ten sposób tylko systemowe zrozumienie całego ogółu rezultatów, osiągniętych w badaniach międzydyscyplinarnych, pozwoli w pierwszym etapie realizować międzydyscyplinarne podejście do rozwiązania kompleksowych problemów bezpieczeństwa, a później zbudować ogólną teorię bezpieczeństwa.

BIBLIOGRAFIA/REFERENCES:

1. Arystoteles, *Pisma różne*, PWN, Warszawa 1978.
2. Arystoteles, *Polityka*, PWN, Warszawa 2020.
3. Beck U., *Spółeczeństwo światowego ryzyka – w poszukiwaniu utraconego bezpieczeństwa*, Scholar, Warszawa 2012.
4. Buzan B., Hansen L., *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, New York 2009.
5. Dahrendorf R., *Klasy i konflikt klasowy w społeczeństwie przemysłowym*, Nomos, Warszawa 2012.
6. Durkheim E., *Zasady metody socjologicznej*, PWN, Warszawa 2012.
7. Gabbay M., Woods J., Thagard P., *Handbook of the of Science Philosophy, Philosophy of Complex Systems*, ELSEVIER, Amsterdam 2011.
8. Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, PWN, Warszawa 2010.
9. Kant I., *Krytyka praktycznego rozumu*, PWN, Warszawa 2020.
10. Lock J., *Dwa traktaty o rządzie*, Aletheia, Warszawa 2020.
11. Machiavelli N., *Księżę Rozważania*, Verum, Warszawa 2008.
12. Montesquieu Ch.L., *O duchu praw*, wolnelektury.pl.
13. Pearson T., *System społeczny*, PWN, Warszawa 2006.
14. Piwowarski J., *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego Apeiron, Kraków 2016.
15. Platon, *Dialogi*, Verum, Warszawa 2007.
16. Platon, *Państwo*, OnePress, Gliwice 2018.
17. Pokruszyński W., Piwowarski J., *Bezpieczeństwo – Perspektywa filozoficzna teorii i praktyki*, Wydawniczy Instytut Badań Bezpieczeństwa i Obronności WSBPI „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.
18. Russell B., *Dzieje zachodniej filozofii*, Aletheia, Warszawa 2018.
19. Sztompka P., *Socjologia zmian społecznych*, Znak, Warszawa 2005.
20. Świniarski J., Chojnacki W., *Filozofia bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2004.

21. Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, t. 1, 2, 3, PWN, Warszawa 2019.
22. Wallerstein I., *The End of the World as we know it. Social Science for the Twenty-First Century*, University of Minnesota Press Minneapolis, London 2003.
23. Weber M., *Racjonalność. Władza. Odczarowanie*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2006.
24. Webster's Third New International Dictionary, Könemann 1993.
25. Wootton D., *Selected Political Writings by Niccolò Machiavelli*, Hackett, 1994.

DR INŻ. JERZY KOZIOŁ – pracownik Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, członek rady naukowej Instytutu Bezpieczeństwa Krajowego Wyższej Szkoły Zarządzania Personalem w Warszawie, członek założyciel Stowarzyszenia Strategicznej Myśli Obronnej „Alert”. Analityk w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności, ekspert wojskowy, wieloletni nauczyciel akademicki Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Kierownik Zakładu Zarządzania Organizacjami Wojskowymi w Katedrze Dowodzenia Siłami Powietrznymi. Dziekan Wydziału Nauk Interdyscyplinarnych w Wyższej Szkole Zarządzania Personalem. Autor kilkudziesięciu opracowań publikowanych w Polsce i poza granicami kraju. W ramach działalności naukowej specjalizuje się w problematyce inżynierii bezpieczeństwa, metodologii bezpieczeństwa, podejmowania decyzji w warunkach ryzyka.

ORCID 0000-0002-9498-1414

JERZY KOZIOŁ, PH.D. – employee of the Jan Kochanowski University in Kielce, member of the scientific board of the Institute of National Security in the College of Personnel Management in Warsaw, founder member of the “Alert” Association of Strategic Defence Concepts. Analyst in the field of security and defence military expert, long-term academic teacher in the National Defence Academy in Warsaw. Manager of the Institute of Managing Military Organisations in the Airforce Command Department. Dean of the Department of Interdisciplinary Sciences in the College of Personnel Management. Author of a few dozen studies published in Poland and abroad. His academic activity focuses on issues related to security engineering, security methodology, decision making in risk conditions.